

Filozofická Fakulta Masarykovy Univerzity

Role Rodičů ve vztahu ke škole

Seminární práce k předmětu:

Metodologie

Lenka Novotná

Brno 2003/2004

74980

Úvod

Výzkum, jimž by jsem se chtěla zabývat ve své seminární práci nese název Role rodičů ve vztahu ke škole a na jeho realizaci se podílel tým autorů: Milada Rabušicová, Vlastimil Čiháček, Kateřina Emmerová a Klára Šed'ová. Tématem výzkumu jsou role, které na sebe berou rodiče ve vztahu ke škole, na nichž se vzdělává jejich dítě.

Základní charakteristika výzkumu

Klíčová slova zahrnují tyto pojmy: rodina, rodiče, škola, role rodičů, rodiče jako partneři, rodiče jako klienti (zákazníci) rodiče jako občané, vztahy rodiny a školy.

Metodologický postup: z charakteristik rodičovských rolí byly odvozeny indikátory, které byly potom transformovány do dotazníkových položek. Výčet těchto položek je uveden ve výzkumné zprávě. Ke každé z rodičovských rolí byly vytvořeny 3 indikátory, tedy celkem 21 indikátorů a ty se následně upravily do sady 21 dotazníkových položek. Respondenti byli požádáni ke každému z tvrzení odhadnout procentuální zastoupení rodičů (na škále 0%-10%-25%-50%-75%-90%-100%) kterých se dané tvrzení týká.

Metoda: zvolenou metodu představoval dotazník, který byl rozpracován v šesti srovnatelných variantách pro ředitele, zástupce školy a zástupce rodičů na mateřských a základních školách 1. a 2. stupně.

Výzkumný vzorek byl vytvořen náhodným výběrem z celkového počtu 10 924 škol, z toho mateřských škol bylo 6695, primárních škol 1697 a úplných základních škol bylo 2532. Dotazníky byly distribuovány zvláště na školy ze sídel s více než 20 000 obyvateli a ze sídel s 500-5000 obyvateli (město-venkov). Celkově bylo rozesláno 1800 dotazníků na 900 škol. Předpokládá se, že tímto způsobem mohlo být osloveno 900 rodičů. Celková návratnost byla 30%, tj. 571 respondentů.

Jednotka analýzy zde byla zastoupena rodiči a zástupci škol.

Výsledky výzkumu

Role rodičům připisována ve vztahu ke škole: výsledky výzkumu ukázaly, že mezi čtyřmi základními podobami rodičovské role převažuje zákaznický přístup asi 82% odpovědí. Na druhém místě následuje poloha partnerská (38%), potom náhled na rodiče jako na problém (22%) a nejméně časté je charakterizování rodičů jako občanů (18%). Dále se zjistilo, že mezi řediteli a rodiči nejsou žádné významnější rozdíly ve vnímání rodičovských rolí.

Rozdíly v hodnotách indexů rodičovských rolí podle typu školy, kde se zkoumalo jaké okolnosti mohou tento vztah ovlivňovat prokázaly, že rodiče jsou jako partneři vnímáni nejvíce v mateřské škole, o něco méně na prvním stupni základní školy a nejméně na 2. stupni ZŠ. Podobná diference se objevuje u přístupu občanského, která je opět nejsilnější v mateřské škole a nejméně silná na 2. stupni ZŠ. Problematický rodič dominuje také v mateřských školách, zejména v poloze rodiče nezávislého (42%) a v poněkud menší míře se objevuje také na 2. stupni ZŠ (27%). Ve vztahu k zákaznickému principu se ukazuje, že je nejsilněji patrný v prvních ročnících základní školy.

Rozdíly v hodnotách indexů rodičovských rolí podle velikosti sídla ukázaly, že zákaznický princip je častěji upřednostňován ve školách ve velkých městech (82%) než na venkově (77%). V městských školách se také poněkud častěji nahlíží na rodiče jako na problém, protože se chovají ve vztahu ke škole nezávisle (31%:28%).

Rozdíly v hodnotách indexů rodičovských rolí v souvislosti se spokojeností se spoluprací mezi školou a rodinou: ukázalo se, že spokojenost se spoluprací mezi rodinou a školou významně koreluje s pojetím rodičů jako partnerů školy, a to jak výchovných (0,46), tak sociálních (0,30).

Rodičovské role podle faktorové analýzy: Procedurou faktorové analýzy se dopělo ke čtyřem faktorům. Nejfrekventovanější faktor 4 (rodiče jako výchovní klienti-75%) následuje faktor 2 (rodiče nekomunikující-29%), faktor 1 (rodiče jako sociální partneři-23%) a na posledním místě se co do rozšířenosti ocitá faktor 3 (přehnaně aktivní rodiče-16%). Faktorová analýza ukázala, že pro českou realitu převzaté teoretické koncepty rodičovských rolí, tak jak jsou definovány v zahraničí, neplatí přesně.

Přínos výzkumu

Autoři se pokusili řešit téma rodičovských rolí ve vztahu ke škole způsobem, který nebyl v českých podmínkách dosud použit. Dosud se o rodičích ve vztahu ke škole spíše spekulovalo a tak výsledky přinášejí do tohoto prostoru zřetelnější informace.

Vlastní evaluace

Výzkum je z mého pohledu velmi dobře proveden. Počet autorů, jež se na něm podílel zajistil jeho vysokou kvalitu. Jeho detailní popis společně s uvedenými daty, přesnými číselnými hodnotami a tabulkami by nám umožnil výzkum opakovat a následně ověřit jeho validitu a reliabilitu.

Samozřejmě i zde bychom mohli nalézt určité slabiny a vznést připomínky a to například co se týče možného zkreslení získaných informací. Z důvodu ochrany osobních dat nebylo možné získat adresy rodičů přímo. Proto se výzkumníci rozhodli k oslovení rodičů prostřednictvím ředitelů škol. Jistou variantou by mohlo být osobní předání dotazníků jednotlivým rodičům, tento postup by však byl s ohledem na jeho rozsáhlost co by do počtu oslovených rodičů jen velmi obtížně proveditelný a časově zdlouhavý a náročný.

Dále zvolená metodologie tj. vytváření indikátorů na základě obecně známých charakteristik jednotlivých rodičovských rolí a jejich následná transformace do dotazníkových položek pro zástupce škol a rodičů, má také jistě své meze. Autoři si toto uvědomují a připouštějí, že je to pouze jeden z několika možných způsobů, jak tuto problematiku empiricky zkoumat. Z mého pohledu by byl přínosný také dotazník kombinovaný, jež by zahrnoval jak škálované otázky, tak otázky otevřené, při nichž se respondentovi dává možnost volby vlastní odpovědi. Jsem si ovšem vědoma, jak obtížné pak může být následné vyhodnocování těchto odpovědí. Přesto je možné, že tento postup by nám mohl přinést nové pohledy na role, jež rodiče vůči škole zaujímají, které jsme při sestavování dotazníku mohli přehlédnout. Tato varianta by byla vhodnější u kvalitativního výzkumu, jehož cílem je právě zkoumání jevů v jejich jedinečnosti a snaha zachytit specifické rysy těchto jevů, jež se vymykají kvantitativní analýze.

Chtěli-li bychom sledovat proměny v čase použili bychom longitudinálního výzkumu či kvazi-longitudinálního výzkumu, jež by nám umožnil pozorovat vývoj postojů s ohledem na jednotlivý časový úsek. Pro vysokou kvalitu daného výzkumu bude v budoucnu možné i uplatnění retrospektivně-longitudinálního výzkumu a porovnávání změn s ohledem na následné budoucí zkušenosti a vědomosti, které jsou nám doposud skryty.